

LBRIS

We know
books

ANTON PARKS

HAOSUL ORIGINILOR

Ediție adăugită

Traducere din limba franceză de Nicolae Constantinescu

DAKSHA
aventura cunoașterii

București, 2024

Prefața editorului	9
---------------------------------	---

HAOSUL TEXTELOR

1	Controverse în privința arhivelor de la El-Amarna: originile lui Nefertiti și condițiile de viață ale muncitorilor lui Akhenaton	15
2	Incertitudini privind textele de la Marea Moartă: Qumran fără esenieni sau originea adevărată a textelor	29
3	Polemici în privința Bibliei de la Alexandria (Septuaginta – LXX): origini nesigure!	35

Partea întâi

VERSIUNEA RABINICĂ ȘI TEXTE INTERTESTAMENTARE

GENEZA – Capitolul 1

1. Crearea universului	49
2. Terraformarea Elohimilor	57
3. Dinozaurii și Adamul Primordial	71

GENEZA – Capitolul 2

1. YHWH, războinic și distrugător	83
2. Instalarea Îngerilor lui YHWH-Elohim pe Pământ	95
3. Crearea lui Lilith cea terestră	111
4. Șarpele Samuel în Eden	121

GENEZA – Capitolul 3

1. Apropierea și discursul Șarpelui	147
2. Trezirea lui Adam și a Evei	159

GENEZA – Capitolul 4

1. Cain și Abel	181
-----------------------	-----

2. Arqa	189
GENEZA – Capitolele 5 și 6 (extrase)	
1. Enoh	197
2. Îngerii Veghetor203	
3. Lucifer	215

Partea a doua

VERSIUNEA GNOSTICĂ ȘI TEXTE APOCRIFE

Introducere în gnosticism

Creația gnostică – **Textele originale însoțite de comentarii inedite ale autorului**

GENEZA – Capitolul 1

1. Puterea eonilor și Adamas	235
2. Pistis-Sophia	247
3. Ialdabaoth	257

GENEZA – Capitolul 2

1. Noréea, Instrucătoarea Vieții sau Eva Vieții.....	279
2. Creația	287

GENEZA – Capitolul 3

1. Șarpele Instructor	301
2. Adevăratul chip al zeilor.....	307

GENEZA – Capitolul 4

1. Abel și Cain	317
-----------------------	-----

GENEZA – Capitolele 5 și 6 (extrase)

1. Ultimele pătimiri ale Sophiei.....	325
2. Hristos și Salvatorul	335

Bibliografie.....	349
-------------------	-----

HAOSUL TEXTELOR

Creația, Originile, Geneza... Cu aceste câteva cuvinte, misterul se impune de la sine, căci subiectul și sursele sale continuă să fie cum nu se poate mai neclare. Memoria noastră despre acele începuturi nu mai există, nici măcar textele care îi sunt asociate. Dintre sunetele din trecut, câte cuvinte, câte texte transmise de la un grup la altul, câte dintre acele voci înăbușite de legea tăcerii mai dăinuie astăzi? Toate ar trebui să rămână pe veci în neant! Cu toate acestea, nu asta pretind și tradițiile evreiești. Suntem anunțați că, la aproape 2 500 de ani după primele scrieri mesopotamiene și egiptene, Palestina – fostă provincie sub jurisdicție egipteană – și-ar fi redactat și ea propriile texte sacre. Ce știm despre asta?

Datele de redactare a textelor din Septuaginta grecească (Biblia de la Alexandria) și din Biblia ebraică sunt extrem de greu de stabilit din cauza lipsei aproape totale de dovezi directe, în timp ce unele datări sunt încă subiect de dezbateri interminabile între specialiști. Totuși, cei mai mulți dintre ei sunt de acord să situeze redactările acelor texte în limba aramaică și ebraică între secolul al VII-lea și secolul al II-lea î.Hr. Din păcate, nu s-a păstrat niciunul dintre acele documente prețioase. Așadar, suntem obligați să ne

mulțumim cu alte surse ca să justificăm „o anumită vechime” a textelor sfinte ce aparțin Bibliei.

De ce această redactare s-ar situa între secolul al VII-lea și secolul al II-lea î.Hr. și nu în altă epocă? În virtutea datei de compunere a Bibliei grecești, zisă Septuaginta, este vorba în mod oficial de prima Biblie scrisă pe suluri de papirus conform unei metode pur egiptene... Un procedeu milenar, deoarece cel mai vechi sul de papirus a fost descoperit la Saqqarah, antica cetate Memfis. Datat între 3035 și 2900 î.Hr., papirusul respectiv a fost recuperat din mormântul lui Hemaka, fostul cancelar al regelui Den (dinastia I).¹

*

* *

Care sunt sursele primelor cinci cărți ale Bibliei? Subiectele documentelor care au fost consultate în acest scop, precum și datele lor de redactare sunt îndeajuns de haotice astfel încât să determine impulsul unui studiu mai aprofundat. Retrași în încăperile lor de lucru, unde mulțimea manuscriselor atenua zgomotele exterioare, rabinii s-au izolat de lume preț de câteva secole, cu intenția de a compila textele sfinte. Să ne întoarcem în timp, astfel încât să nu pierdem

¹ Fernando Báez, *Histoire universelle de la destruction des livres*, Paris, Fayard, 2008, p. 52, și Simon Eliot & Jonathan Rose, *A Companion to the History of the Book*, Oxford, Wiley-Blackwell, col. „Blackwell Companions to Literature and Culture”, 2007, p. 84. Autorii acestor lucrări nu sunt de acord în privința datei în care a fost scris acel sul de papirus; astfel, prima carte indică anul 3035 î.Hr., iar a doua carte indică anul 2900 î.Hr. Acel sul nu conținea nicio inscripție hieroglifică, spre deosebire de sulurile mai recente din dinastiile egiptene a IV-a și a V-a.

LIBRIS | We know books
nicio pistă. Veți fi surprinși de rezultat.

De-a lungul epocilor, toată literatura rabinică s-a transmis din generație în generație grație recitării și oralității textelor sfinte. De unde provenea conținutul acelor compoziții? Potrivit credinței evreiești, ar fi vorba de Cuvântul lui Dumnezeu, de Legile transmise de Moise pe care acesta din urmă le-ar fi scris chiar cu mâna lui. În lucrarea mea precedentă, *La Dernière Marche des Dieux*, am zugrăvit portretul lui Ramose, vizirul lui Akhenaton, șeful clerului din întregul Egipt, mare conducător al întregii administrații a regatului. Am demonstrat de ce, logic vorbind, el întruchipează personajul lui Moise.

1. Controverse în privința arhivelor de la El-Amarna: originile lui Nefertiti și condițiile de viață ale muncitorilor lui Akhenaton

Pentru a putea înțelege geopolitica din epoca lui Moise, se impune o scurtă recapitulare istorică. Faraonul Amenhotep al III-lea (care se pare că a condus Egiptul între 1387 și 1348 î.Hr.²), a fost mereu în conflict cu hitiții și tocmai de aceea trebuia să încheie anumite alianțe cu mitanienii din Mesopotamia Superioară. Aceste apropieri nu numai că au contracarat acțiunile dușmanului comun, ci au generat și schimburi comerciale, aducând „sânge nou” la

² Istoricii nu par de acord în privința datelor precise ale domniilor suveranilor din acea perioadă a Egiptului antic. Datele diferă cu trei-patru ani în funcție de documentele și de cărțile cercetate.

curtea regală din Egipt. Pe la începutul domniei, Amenhotep al III-lea s-a căsătorit cu o femeie pe nume Tiy, a cărei origine exactă nu este deloc clară. Unii specialiști o consideră egipteană pură, alții o consideră a fi nubiană sau chiar asiriană din Mitanni. Viitoare mamă a lui Akhenaton, ea a condus haremul faraonului sub titlul de „Stăpâna Casei Doamnelor” și l-a sprijinit pe rege în administrarea statului până la moarte.

În anul X al domniei sale, Amenhotep al III-lea s-a căsătorit cu prințesa Kilughepa, fiica regelui Șutarna din statul Mitanni, pe care a cerut-o de șase ori de la tatăl ei. La sosirea la curtea egipteană, aceasta a fost însoțită de o suită de 317 femei acoperite cu stofe care cădeau perfect pe ele; haremul regal egiptean își deschidea astfel porțile unor străine.

Povestea nu s-a oprit aici. Știm că Amenhotep al III-lea s-a căsătorit după aceea cu mai multe femei străine: o fiică a regelui din Babilon (scrisoarea EA 11 de la El-Amarna), fiica regelui Anatoliei, precum și cu o fiică a suveranului babilonian Kadașman-Enlil I (scrisoarea EA 4 de la El-Amarna).

Cu doi ani înainte de moarte, Amenhotep al III-lea s-a căsătorit cu o altă mitaniană, fiica suveranului Tușratta, o anume *Tadukhepa* („iubita lui Khepa”), nume egiptean derivat din akkadianul *Ta-du-he-pa-at* [„Venită pentru (divinul³) amestec cu tatăl înaripat”]. În vârstă de 13 sau 14 ani, era virgină și provenea de la Tel-Brak, situat la nord-vest de Ninive, în Asiria, pe teritoriul fostului imperiu din Akkad.

³ Aici se găsește uneori în numele său termenul sumerian *dinġir*: „zeu”, „divinitate”, „divin”.

LIBRIS | We know books

În acea perioadă, faraonul, privit ca „tatăl înaripat”, era bolnav și ceruse un miracol! În schimbul unei dote enorme (scrisoarea EA 22 de la El-Amarna), tânăra Tadukkhepa a venit în Egipt însoțită de o statueta vindecătoare a zeiței Iștar din Ninive. Știm că Tadukkhepa nu a purtat niciodată numele de Mare Soție Regală și a rămas o soție secundară în ultimele luni de viață ale faraonului.

În mod vădit, acea „femeie programată de la naștere să vină să se amestece cu regele din Egipt” și-a schimbat numele la moartea suveranului Egiptului ca să devină Nefertiti („frumoasa a venit”). Noul ei nume egiptean, adoptat după originarul akkadian *Ta-du-he-pa-at* [„Venită pentru (divinul) amestec cu tatăl înaripat”], se potrivește în mod ciudat cu primul.

La moartea tatălui, Amenhotep al IV-lea – viitorul Akhenaton – a moștenit toate bunurile și toate soțiile lui. Astfel, tânăra străină, venită să se împerecheze cu regele înaripat al Egiptului, a devenit în mod firesc soția fiului și succesorului.

Un ultim punct important pare să confirme asimilarea Tadukkhepa/Néfertiti. În corespondența cu Akhenaton, regele și tatăl tinerei mitaniene își începea scrisorile cu „Regelui Egiptului, mamei tale Tiy, Tadukkhepei – fiica mea, soția ta –, celorlalte soții și copiilor tăi”.

Din acea perioadă care marchează joncțiunea a două epoci, sângele solar egiptean, păstrat cu pioșenie în integritatea sa, a fost amestecat în urma unei încrucișări provenite în principal din Mesopotamia Superioară, care a redus elementul egiptean în favoarea unuia asirian.

După moartea lui Amenhotep al III-lea, vizirul Ramose, aflat în slujba regalității de 30 de ani, a fost obligat să-și îndeplinească în continuare funcția slujindu-l pe tânărul Amenhotep al IV-lea. Adevărata criză a izbucnit în al cincilea an al domniei tânărului rege, când Amenhotep al IV-lea și-a schimbat numele în Akhenaton („cel plăcut lui Aton”).

Aton provine probabil din cuvântul semitic *Adon* („Senior”), pe care îl găsim mai târziu în ebraicul *Adonai*. Acest cuvânt rezultă probabil din expresia sumeriană *AD-UN* sau *AT⁴-UN* („tatăl omenirii”)! La egipteni este vorba pur și simplu de *Iten*, discul solar, prezent deja în *Textele Piramidelor*; acestea au disociat rapid conceptul de zeu al Luminii în cel de zeu omnipotent și pur pământesc.

Este totuși tulburător că sumeriana redă *Iten* prin *IT⁵-EN* („lângă Senior”, „la dreapta Seniorului”, „forța Seniorului” sau „aripa Seniorului”). Aripa amintește de „faraonul înaripat” menționat deja. Faptul de a se situa „în dreapta Seniorului” este evocator prin conexiunea evidentă cu un pasaj foarte cunoscut din Psalmi (**Psalmi 110:1**), unde Iehova îi declară Seniorului (lui David): „(Domnul a zis Domnului meu:) «Șezi la dreapta Mea...»” Acest Senior se identifică cu Hristos în **Matei 22:44**. Hristos se găsește într-adevăr la dreapta lui Dumnezeu în **Romani 8:34** și **Evrei 10:12**. Reiese de aici o nouă sursă egipteană reprodușă grosolan în Biblie...

În epoca schimbării numelui, Akhenaton a hotărât să-și construiască, în plin deșert, noua capitală consacrată lui Aton

⁴ Particula sumeriană *AD* („tată”, „strigăt”, „cântec”) se confundă cu *AT* akkadian, vezi *M.E.A.*, 145.

⁵ Particulele akkadiene *IT* și *AD* („forță”, „parte”, „dreapta” sau „aripă”) se confundă cu *Á* sumerian, vezi *M.E.A.*, 334.

la aproximativ 450 km nord de Teba și la 330 km sud de Cairo. Și, doar în doi ani și ceva, marea lucrare a acelei metropole gigantice, lungă de mai bine de 9 km, s-a ridicat departe de tot și de toate, căldura fiind de peste 40°C. Infrastructura templelor a rămas tot din piatră cioplită, dar părți foarte importante din oraș, precum și zidurile edificiilor religioase și regale au fost realizate din cărămizi de pământ ars. Această caracteristică deosebește El-Amarna de restul arhitecturii egiptene și face din această cetate o excepție ofensatoare! Desigur, asta dovedește o voință de a construi repede, dar demonstrează totodată însușirea tehnicii de construcție din întreaga Mesopotamie. Este ușor să ne imaginăm aici influența mamei lui Akhenaton și mai ales a soției sale Nefertiti, originară din țara cărămizilor din pământ ners...

Din acel moment, lucrarea titanică de construcție a noii capitale a cufundat Egiptul și clerul său într-o mare degradingoladă. Akhenaton s-a instalat acolo împreună cu familia și cu toți nobilii în al șaselea an al domniei sale, adică la un an de la începerea lucrărilor.

Realizat într-un timp record, șantierul a necesitat o mână de lucru colosală. Cu toate că lucrau în condiții cumplite, acei muncitori liberi, integrați perfect în economia și politica statului, dispuneau de drepturi identice cu restul populației. Imaginea unui Egipt sclavagist provine de la autorii greci, cum ar fi Herodot sau Diodor, care nu-și puteau imagina societatea egipteană cu astfel de clădiri fără niciun sclav. O astfel de imagine eronată despre societatea Egiptului Antic provine și din relatările din Biblie și ale celor ce au redactat-o care, potrivit egiptologului italian Maurizio Damiano-

Appia, aveau „nevoie să creeze un fundal istoric capabil să întărească identitatea culturală a poporului lor”⁶.

Nu existau sclavi în Egipt, doar prizonierii de război erau destinați muncilor domestice la particulari⁷ sau la temple. Totuși, istoria domniei lui Akhenaton ne spune ceva cu totul diferit...

Dacă Ramose îl întruchipa într-adevăr, așa cum afirm de mai mulți ani, pe Moise din istoria biblică, atunci cum se explică o eventuală deplasare de zeci de mii de oameni până în Canaan? Există semnele vreunei revolte în anturajul lui Akhenaton? Indicii indirecte și-au făcut apariția după săpăturile arheologice din anii 2000, efectuate de Egypt Exploration Society în cimitirele muncitorilor, situate la sud de oraș; ele au dezvăluit o situație complet inedită în toată istoria Egiptului! Muncitorii morți n-au beneficiat de nimic distinctiv post mortem, mormintele lor fiind simple gropi. Niciun fel de mumificare. Doar 10% dintre muncitori au avut „onoarea” să fie îngropați într-un mic sicriu de lemn.

În 2007, echipa profesorului de antropologie Jerry Rose, de la Universitatea din Arkansas, a efectuat teste pe scheletele dezgropate de arheologul Barry Kemp de la Universitatea Cambridge. Multe dintre acele schelete purtau semne evidente ale anemiei semnalate de prezența unor protuberanțe la nivelul globilor oculari. Procentul mare de anemie la copiii născuți la Amarna a surprins întreaga echipă; este vorba de aproape 60% dintre cazuri.

⁶ Maurizio Damiano–Appia, *Dictionnaire encyclopédique de l’Ancienne Égypte*, Paris, éditions Gründ, 1999, p. 230-231.

⁷ A. El-M. Bakir, *Slavery in Pharaonic Egypt* (supliment la *Annales du Service des Antiquités de l’Égypte*, caietul nr. 18), Cairo, 1952, p. 113.

Acest factor dovedește că la Amarna condițiile de viață erau mai rele decât în altă parte în Egipt! Procentul mare de anemie, asociat cu rata mare a mortalității la cei cu vârste între 12 și 20 de ani, sunt semnele evidente ale unei populații bolnave. Datele nu înșală.⁸

Rezultate mai recente ale cercetărilor în această direcție, publicate în 2013 – deci în momentul apariției studiului meu *La Dernière Marche des Dieux* – indică diferite simptome legate direct de malnutriție și de povara exagerată a muncii. Din analizele efectuate pe diferiții indivizi din cimitirul de sud al muncitorilor, reținem pe scurt:

- boală degenerativă a articulațiilor membrelor superioare: 65,9%;
- boală degenerativă a articulațiilor membrelor inferioare: 47,7%;
- boală degenerativă a coloanei vertebrale: 56,7%;
- leziuni osoase la nivelul globilor oculari legate de o anemie puternică: 42,7%;⁹
- procentul global al bolilor degenerative ale articulațiilor (cuprinzând umerii, cotul, încheietura mâinii, șoldul, genunchiul, glezna și toate regiunile coloanei vertebrale): 77,2%;¹⁰

⁸ John Hayes Fischer, „La cité perdue d’Akhenaton”, documentar ARTE, Regatul Unit, 2007.

⁹ „Life, Death and Beyond in Akhenaten’s Egypt : Excavating the South Tombs Cemetery at Amarna”, in *Antiquity*, vol. 87, nr. 335, Portland Press, G.-B., 2013, p. 71.

¹⁰ *Ibidem*, p.73 (n.a.).

– fracturi axiale multiple: 77,4%.¹¹

Un articol din *National Geographic*, din luna martie 2013, rezumă foarte bine situația. Din aceste analize și din cele realizate direct pe teren rezultă că, din cele peste 200 de morminte de muncitori examinate de arheologi și de antropologi, doar 20 conțineau sicrie. Cele mai multe schelete erau înfășurate în rogojini, semn al unor mijloace modeste într-o societate milenară cu reputație în meșteșugirea sarcofagelor sale. Scheletele dezgropate, cu vârste între 3 și 25 de ani, indică semne de scorbut și de rahitism. În majoritatea cazurilor, copiii au dinți fisurați, semn ce dezvăluie malnutriția și mai multe schelete semnaleză întârzieri foarte grave de creștere.

Copii suferind de malnutriție suportau niveluri anormal de mari de activitate fizică, cu semne de utilizare constantă a mușchilor. Jérôme Rose (Departamentul de antropologie din Arkansas) a declarat: „Avem aici cazurile cele mai stresate și infestate de boli în rândul tuturor scheletelor vechi dezgropate în Egipt până în prezent!”

Cât despre adulți, aceia prezintă semne de muncă istovitoare cu niveluri ridicate de răni asociate accidentelor, cum ar fi vertebre fracturate și strivite. Cam 75% dintre schelete studiate în detaliu prezentau simptome de artrită la membre sau la spate, sugerând muncă forțată.¹²

Amarna nu era deci orașul idilic pe care Akhenaton voia

¹¹ *Ibidem*, p.74 (n.a.).

¹² Traci Watson, « Ancient Egyptian Cemetery Holds Proof of Hard Labor – Heretic Pharaoh Akhenaten's Capital was no Paradise for many Adults and Childrens », in *National Geographic News*, 14 martie 2013.